

GÉP

A GÉPIPARI TUDOMÁNYOS EGYESÜLET MŰSZAKI FOLYÓIRATA

Lendület van.

IPAR NAPJAI

Nemzetközi ipari szakkiallítás

2018. május 15-18.

hungexpokiállítás
programod van

2018/2.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

68 oldal
LXIX. évfolyam

TARTALOM

1. Luis M.C. Simões, Jármai Károly, Virág Zoltán:
HOSSZIRÁNYÚ MEREVÍTŐKKEL ELLÁTOTT
HEGESZTETT LEMEZEK MEGBÍZHATÓSÁG-
ALAPÚ KÖLTSÉGSZÁMÍTÁSA 5

A tanulmány célja síkban vagy kombinált síkban és keresztirányú terhelésnek kitett bordázott lemezek megbízhatóság alapú optimalizálása. A vizsgálat során II. szintű megbízhatósági módszert (FORM) alkalmazunk. A teljes szerkezeti megbízhatóság a Ditlevsen feltételes határoló módszer alkalmazásával érhető el. „Branch and bound” stratégiát alkalmazunk az ε -optimális költségek meghatározására, melyek megoldások az optimum meghatározott tűrésén belül.

2. Dr. Jármai Károly:
VÉKONYFALÚ HEGESZTETT SZERKEZETEK
KÖLTSÉGSZÁMÍTÁSA KÜLÖNBÖZŐ GYÁRTÁSI
TECHNOLÓGIÁKKAL 13

A tanulmány leírja, hogyan kell kiszámítani hegesztett szerkezetek azon költségeit, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a szerkezeti méretekhez. A költségoptimalás egy nyomásnak kitett bordázott hegesztett lemezen került bemutatásra. A számítások azt mutatják, hogy a költségek nagymértékben függenek a hegesztési és vágási technológiától, még vékonyabb lemezek esetén is.

3. Spisák Bernadett, Beleznai Róbert:
KOMPOZIT ANYAGBÓL KÉSZÜLT OLAJTEKNŐ
FRÖCCSÖNTÉS SZIMULÁCIÓJA 21

A polimer alapú kompozitok esetében a legelterjedtebb gyártási módszer a fröccsöntés. Ezt az eljárást választották az olajteknő gyártási folyamatára, és a fröccsöntési szimulációt hajtottak végre. Ezen kutatások eredményei kerülnek bemutatásra a cikkben.

4. Petrik Máté, Szepesi Gábor, Jármai Károly:
CSŐKÖTEGES HŐCSERÉLŐ CSŐ OLDALI
HŐÁTADÁSÁNAK ANALITIKUS ÉS NUMERIKUS
SZÁMÍTÁSNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA MÉRÉSI
EREDMÉNYEKKEL 25

Bemutatja egy héj- és cső hőcserélő modelljét. Vízszintes terelőkkel numerikusan vizsgálták a viselkedését és összehasonlították a mért értékekkel az SC-Tetra V11 kereskedelmi szoftver segítségével kapott szimulációs eredményeket.

5. Dr. Jármai Károly:
FARKAS JÓZSEF PROFESSZOR SZAKMAI ÉLETE
A SZERKEZET OPTIMALÁS TERÜLETÉN 29

Ez a cikk Farkas József professzor szakmai tevékenységével és életével foglalkozik. Aki a Miskolci Egyetemen 1950-ben kezdte pályafutását. Fő kutatási területei a szerkezet optimalás, a hegesztett szerkezetek méretezése és a szerkezetek stabilitása.

6. Dr. Kota László, Dr. Jármai Károly:
TÖBBSZINTŰ OPTIMÁLÓ ALGORITMUS
ALKALMAZÁSA 32

Ebben a cikkben bemutatunk és értékelünk néhány többszintű optimáló módszert, amelyeket több teszt-függvénnyel teszteltünk, összehasonlítva a konvergencia és a számítási idő igényeket.

7. Hazim Nasir Ghafil, Dr. Jármai Károly:
IPARI ROBOT ÉS MANIPULÁTOROK KUTATÁSA
ÉS ALKALMAZÁS JÁRMŰ-ÉS AUTÓIPARI
MÉRNÖKI TERÜLETEKEN, ÁTTEKINTÉS 36

Ez a munka áttekinti a robot manipulátorok és különböző alkalmazások használatát az autóiparban és a járműiparban, valamint az alkalmazások és az optimalizált robot manipulátorok közötti kapcsolatot, valamint a robot alkalmazási statisztikákat világszerte.

8. Nagy Szilárd, Dr. Jármai Károly:
ALAP, HIBRID ÉS TÖBBSZINTŰ EVOLÚCIÓS
ALGORITMUSOK 44

A cikkben bemutatásra kerültek alap és ezekből kombinált evolúciós módszerek, melyek különböző teszt függvényekkel lettek vizsgálva. Kis változójú problémáknál mind az eredeti módszerek, mind a többszintű és hibrid módszerek gyorsan tartanak az optimum felé. A változók számának növekedésével ez a képesség egyre jobban romlik, és egyre nagyobb valószínűséggel csak lokális minimumot talál. Az összetett eljárások a jelen teszt függvényekkel végzett szimulációkban hatékonyabbak voltak az alap algoritmusoknál.

9. Fehér Márk, Dr. Takács János:
TESTRESZABOTT ADDITÍV GYÁRTÁSÚ FÉM
PROTÉZISEK ANYAGTULAJDONSÁGAI ÉS
VIZSGÁLATUK 53

Az orvosi implantátumok tervezése és gyártása komplex feladat. Az anyag összetételének pontos meghatározása így kiemelten fontos, amelyre gyors és megbízható vizsgálati eredményt ad GDOES alkalmazása. Ez a publikáció egy ilyen mérés eredményeit mutatja be, kitérve az implantátum legfontosabb minőségi követelményeire.

10. Varga Laura Georgina, Dr. Takács János:
EGYÉNRE SZABOTT HUMAN IMPLANTÁTUMOK
3D-S MODELLJÉNEK KIALAKÍTÁSI
MEGFONTOLÁSAI AZ ADDITÍV
GYÁRTÁSHOZ 60

A publikáció az egyénre szabott implantátumok modelljének kialakításával foglalkozik. Bemutatásra kerül az, hogyan állítható elő egy implantátum (csont modell) orvosi diagnosztikai eszközök (pl.: CT, MRI) segítségével készített digitális állományok alapján. A geometriai megfelelés mellett, figyelembe kell venni a biokompatibilitási szempontokat, illetve az emberi csont tulajdonságait.

TÖBBSZINTŰ OPTIMÁLÓ ALGORITMUS ALKALMAZÁSA

APPLICATION OF MULTILEVEL OPTIMIZATION ALGORITHM

Dr. Kota László *, Prof. Dr. Jármay Károly **

ABSTRACT

In our industry researches we often face very difficult problems where ordinary algorithms fail to find the global optimum. Mostly they have difficult, high-dimensional count, very large state space where even the concept of direction and distance are non-existent and have to be defined, the neighborhood in the state space also needs definition. In these cases, these terms are often defined and calculated by heuristic functions. On these problems the applied optimization methods often fail, they stuck in local optima, working very slowly and find suboptimal solution. So, we decided to try to link optimization methods and create multi-level optimization methods to cope these problems. As a base concept in the first stage we use some simple, fast, rapidly converging algorithm, then some finer grade algorithm like population-based swarm optimization method. In this paper we will show and evaluate some multi-level optimization methods tested on several test functions, comparing the convergence and computational needs.

1. BEVEZETÉS

A kutatásunk alapötlete a gyors globális és a lassabb lokális keresőalgoritmusok kombinációjának vizsgálata. Elsőként a Firefly algoritmust vizsgáltuk, mint lokális optimálós módszer, mivel ezt az algoritmust korábban többször is használtuk kutatásainkban, valamint számos publikációnk fűződik hozzá [1, 2, 3].

A Firefly algoritmus egy általános optimálós eljárás, általában gyors konvergenciával rendelkezik, számos probléma megoldására használható, ezek főleg folyamatos problémák, de különböző módosításokkal diszkrét állapottérben is használható. Gyors globális algoritmusnak első vizsgálatunk tárgyául a véletlen keresést választottuk, ami meglepő lehet, de ennek az algoritmusnak előnye a könnyű implementálhatóság mellett a gyorsaság és kis számításigény. A véletlen keresés kezdeti szakaszában nagyon gyorsan állít elő lehetséges megoldásokat, valamint gyorsan konvergál, így ideális választásnak tűnt a módszer kezdeti

vizsgálatára. Vajon a Firefly algoritmus hatékonysága növelhető ezzel a módszerrel?

2. TESZTFÜGGVÉNYEK

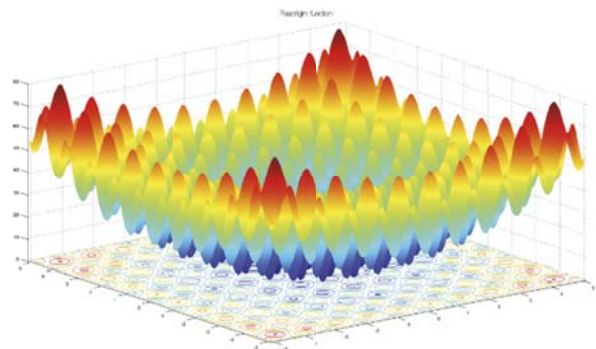
A szakirodalomban megszokott, jól bevált tesztfüggvényeket használtunk fel [4, 5]. De figyeltünk arra, hogy lehetőleg komplex sok lokális optimummal rendelkező tesztfüggvényeket használjunk a vizsgálatok folyamán (1, 2 és 3 ábra). A következő tesztfüggvényeket [6] vizsgáltuk:

Rastrigin függvény:

$$f(x) = 10d + \sum_{i=1}^d [x_i^2 - 10 \cos(2\pi x_i)] \quad (1)$$

ahol:

d: a dimenzió.

1. ábra Rastrigin függvény

Minimuma: $f(0,0)=0$;

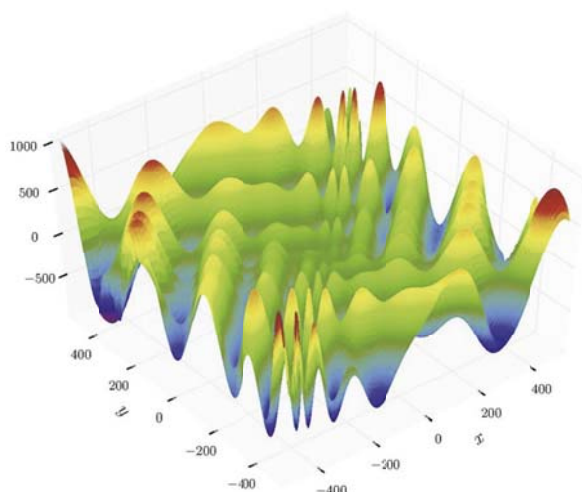
Keresési tér: $-5.12 \leq x, y \leq 5.12$

Eggholder függvény:

$$f(x, y) = -(y + 47) \sin \sqrt{\left| \frac{x}{2} + (y + 47) \right|} - x \sin \sqrt{|x - (y + 47)|} \quad (2)$$

* egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem Logisztikai Intézet

** egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Energetikai és Vegyipari Gépezeti Intézet

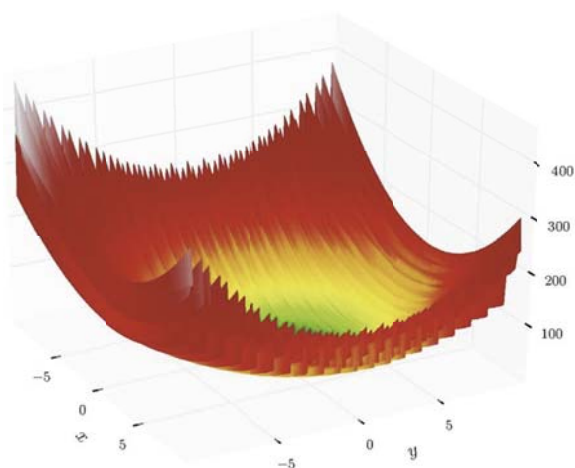

2. ábra Eggholder függvény

Minimuma: $f(512, 404.2319) = -959.6407$;
Keresési tér: $-512 \leq x, y \leq 512$

Lévi N.13 függvény:

$$f(x, y) = \sin^2(3\pi x) + (x - 1)^2(1 + \sin^2(3\pi y)) + (y - 1)^2(1 + \sin^2(2\pi y)) \quad (3)$$

2. ábra Lévi N.13 függvény

Minimuma: $f(1, 1) = 0$;
Keresési tér: $-10 \leq x, y \leq 10$

3. AZ ALGORITMUS

Mint ahogy már említettük az első – globális – fázisban a véletlen keresés algoritmust alkalmaztuk. Első lépésben a kezdőpopulációt 100 véletlen egyeddel inicializáltuk, ami azt jelenti, hogy a célfüggvényt 100 véletlen kiválasztott helyen értékeltük ki. A vizsgálandó függvények könnyű cserélhetőségének érdekében nem csak a Firefly módszer hanem a véletlen keresés

módszer is populációt használt. Program-technikailag a populáció egy konténer objektum, melynek minden eleme szintén egy objektum, ezek az elemek reprezentálják a célfüggvény egy megoldását, valamint tartalmazzák az optimalizáló algoritmusok számára használható egyéb adatokat és metódusokat. Ezzel a módszerrel a populációt használó algoritmusok, mint például a genetikus algoritmus vagy az esetünkben használt Firefly algoritmus reprezentációja könnyen megvalósítható. Esetünkben a véletlen keresés módszer is ezt a populáció objektumot használta.

A globális keresés algoritmusának pszeudó kódja:

- a populáció inicializálása
- for x=0:population.count
 - o temp.x=Random; temp.y=Random
 - o temp.Fitness = CalculateTargetFuction(x,y)
 - o temp.Fitness < population[x].Fitness -> population[x]=temp
- endfor

A második fázisban a lokális keresési algoritmus, esetünkben a Firefly algoritmus kapja meg a populációt bementként. A lokális keresés algoritmusának pszeudó kódja:

- for i=0:population(firefly).count
- for j=0:population(firefly).count
 - if firefly[i].Fitness < firefly[j].Fitness -> MoveToward firefly[j]->firefly[i]
- endfor j
- endfor i
- for i=0:population(firefly).count
 - if firefly[i] not moved -> MoveRandom firefly[i]
- endfor i

A Firefly algoritmusnál minden mozgás az állapottérben egy függvénykiértékelést jelent.

4. TESZTFUTTATÁSOK

Rastrigin függvény teszfuttatás: ahogy a kapott adatok is mutatják jelentős javulást értünk el a függvény kiértékelések számának csökkentése terén. A második futtatást vettük fel referenciapontnak, ahol a Firefly algoritmust egyedül futtatva az optimumérték már nem javult az iterációk számának növelésével. A futtatások során a két optimalizáló eljárás futás számának arányát, majd magát a futások számát is változtatva az eredeti függvény kiértékelés szám 6 százalékára csökkentettük a szükséges kiértékelési számot, valamint az optimum pontossága is jelentősen javult (1. táblázat).

1. táblázat Rastrigin függvény futtatás (RndS – Véletlen keresés, FF – Firefly algoritmus)

Futás	Iterációszám		Fitnessz	X	Y	Függvény kiértékelések száma	Kiértékelések száma százalék
	RndS	FF					
1	0	200	0,01352	0,00686	0,00459	943947	195,64%
2	0	100	0,01352	0,00686	0,00459	482501	100,00%
3	0	50	0,02213	0,00425	-0,00967	243250	50,41%
4	50	50	0,00013	-0,00063	-0,00050	248925	51,59%
5	50	10	0,00058	0,00002	-0,00170	52288	10,84%
6	50	5	0,00242	0,00307	0,00168	29171	6,05%

2. táblázat Eggholder függvény futtatás (RndS – Véletlen keresés, FF – Firefly algoritmus)

Futás	Iterációszám		Fitnessz	X	Y	Függvény kiértékelések száma	Kiértékelések száma százalék
	RndS	FF					
1	0	200	-959,606	512	404,4073	1006508	200,76%
2	0	100	-959,528	512	403,9173	501347	100,00%
3	0	50	-959,511	512	403,8936	249682	49,80%
4	50	50	-959,639	512	404,2674	248491	49,56%
5	50	10	-959,639	512	404,2674	53805	10,73%
6	50	5	-959,639	512	404,2674	29712	5,93%

3. táblázat Lévi N.13 függvény futtatás (RndS – Véletlen keresés, FF – Firefly algoritmus)

Futás	Iterációszám		Fitnessz	X	Y	Függvény kiértékelések száma	Kiértékelések száma százalék
	RndS	FF					
1	0	200	8,67E-06	1,000122	1,002706	958042	196,28%
2	0	100	3,32E-05	1,000595	0,998815	488090	100,00%
3	0	50	3,32E-05	1,000595	0,998815	245813	50,36%
4	50	50	3,67E-06	1,000201	1,000173	250824	51,39%
5	50	10	6,32E-06	1,000116	1,002262	54921	11,25%
6	50	5	0,000281	0,998402	1,007171	29901	6,13%

Eggholder függvény tesztfuttatás: A második futtatási sorozatnál az Eggholder függvényt használtuk, az eredmények javulása hasonló az első esethez, a relatív értékek egy kicsit még jobbak is annál. Ebben az esetben a függvény kiértékelések száma az eredeti függvény kiértékelés szám 6 százaléka alá süllyedt (5,93%). Az összehasonlíthatóság miatt itt is ugyanazt az iterációszámot használtuk, mint az első esetben, habár az optimum javulás nem állt meg a második futtatásnál a Firefly algoritmus esetében a tendencia hasonló. Az Eggholder függvény esetén is nemcsak az iterációszám csökkent drámaian, hanem az optimálás pontossága is javult ezzel párhuzamosan (2. táblázat).

Lévi N.13 függvény tesztfuttatás: Végül, de nem utolsósorban a Lévi N.13 függvényt vizsgáltuk. Ebben az esetben az optimálás függvény kiértékelései számának javulása nem olyan jó mint az előző esetben, de nemsokkal tér el tőle. Itt is az eredeti függvény kiértékelés szám majdnem 6 százalékára (6,13%) sikerült csökkenteni a kiértékelések számát habár ebben az esetben az optimum pontossága 5-7 tízezredet romlott. Az 5-ös esetben, ahol a pontosság még javult a relatív kiértékelés száma 11,25 százalékos, ami szintén egy nagyságrend javulás az eredeti értékhez képest (3. táblázat).

5. KÖVETKEZTETÉSEK

Ahogy a cikkünk is mutatja, lehet létjogosultsága a többfázisú algoritmusoknak, jól megválasztott lokális globális algoritmuspárokkal. Egy gyors globális keresőalgoritmus sokat segíthet egy lokális vagy egy általános keresőalgoritmusnak, ami drámaian kihat a számításigényre gyorsabb kiszámítást vagy kevesebb processzoridőt biztosítva. Az így nyert számítási kapacitást bonyolult problémáknál igen jelentős lehet. Jelenlegi fázisban még nem jelenthetjük ki a módszer általános alkalmazhatóságát, habár az eredmények jelentős javulást mutatnak. További futtatások, más tesztfüggvényekkel, valamint más algoritmuspárok kipróbálása, tesztelése is szükséges, mint például genetikus módszerek kombinálása véletlen kereséssel, valamint a Firefly algoritmus mellett más modern swarm módszer [7] tesztelése. Valamint szeretnénk a módszert kiterjeszteni sokdimenziós diszkrét problémákra. Hiszen sok valós probléma folyamatos függvényekkel nehezen leírható. Legtöbbször mátrixokkal, legtöbb esetben sok döntési változós állapottérben, akár a problémákra kifejlesztett metrikákkal és szomszédsági függvényekkel operálva [8, 9].

5. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A cikkben ismertetett kutató munka az EFOP-3.6.1-16-2016-00011 jelű „Fiatalodó és Megújuló Egyetem – Innovatív Tudásváros – a Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése” projekt részeként – a Széchenyi 2020 keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

6. IRODALOM

- [1] KOTA L., JÁRMAI K.: Preliminary studies on the fixed destination mmtsp solved by discrete firefly algorithm, *Advanced Logistic Systems: Theory and Practice* (ISSN: 1789-2198) 7: (2) pp. 95-102. (2014)
- [2] KOTA L., JÁRMAI K.: Diszkrét Firefly algoritmus alkalmazási lehetőségének vizsgálata a beszállítók kiválasztásánál, *Multidisziplináris Tudományok: a Miskolci Egyetem közleménye* 3:(1) pp. 153-162. (2013)
- [3] KOTA L., JÁRMAI K. Szentjánosbogár algoritmus diszkrétizálása több utazó ügynökös probléma megoldására, *GÉP* 65:(8) pp. 21-24. (2014)
- [4] JÁRMAI K., MARCSÁK G.Z., BARCSÁK C.: Application of test functions for the evaluation of

metaheuristic algorithms. In: *Proceedings of International Conference on Innovative Technologies, IN-TECH 2015, Dubrovnik, Croatia, 09–11 September 2015*, pp. 251–255 (2015). ISSN 1849-0662

- [5] MOLOGA, M., SMUTNICKI, C.: Test functions for optimization needs, pp. 1–10 (2014). <http://www.robertmarks.org/Courses/ENGR5358/Papers/functions.pdf>. Accessed 27 Mar 2017
- [6] https://en.wikipedia.org/wiki/Test_functions_for_optimization. Last Accessed 30 Mar 2017
- [7] BÁNYAI Á., BÁNYAI T, ILLÉS B.: Optimization of Consignment-Store-Based Supply Chain with Black Hole Algorithm,” *Complexity*, vol. 2017, Article ID 6038973, doi:10.1155/2017/6038973
- [8] FARKAS, J., JÁRMAI, K.: *Optimum Design of Steel Structures*. Springer, Heidelberg (2013). 288 p. ISBN 978-3-642-36867-7. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-642-36868-4>
- [9] KOTA, L., JÁRMAI, K.: Mathematical modelling of multiple tour multiple traveling salesman problem using evolutionary programming. *Appl. Math. Model.* 39(12), 3410–3433 (2015). doi:10.1016/j.apm.2014.11.043